YERALTINDAN NOTLAR

ROMAN

Fyodor Dostoyevski

DÜNYA TİLKİ KİTAP KLASİKLERİ

Fyodor Dostoyevski

YERALTINDAN NOTLAR

tilki
Kitap

dünya klasikleri
roman

yeraltından notlar
fiyodor mihayleviç dostoyevski

ISBN 978-605-5045-43-2
1.Basım, İstanbul, Eylül 2014, 1000Adet
Genel Seri:63 Dünya Klasikleri:12

Tilki Kitap©
www.tilkikitap.com
www.tilkimagaza.com
tilkikitap@gmail.com

Genel Yayın Yönetmeni: Emrah Çelik
Çeviren: İzzet Hüseyinov
Editör: Tayfun Gökbek
Kapak Görseli: Rembrandt,
Portrait of a Man At His Writing Desk
Kapak Tasarımı: Ajans Tilki
Mizanpaj: Kule Mizanpaj
Engin Matbaacılık/Topkapı

yeraltından notlar

fiyodor mihayleviç
dostoyevski

YERALTINDAN NOTLAR

Elinizde bulunan notlar ve yazarı tabii ki birer hayal ürünüdür. Yine de notların yazarına ve içinde yaşadığımız toplumun bugünkü haline bakacak olursak, bunun gibi kişilerin varlığını sıradan görmez hatta bunun gerekli olduğu fikrini benimseriz. Ben buna benzer insanlardan birini irdelemek istedim. Bu kişi, toplulumuzda hala varlığını sürdüren tipik bir karakter özelliğindedir. "Yeraltı" bölümünde yazar kendinden sakladığı fikirlerle, toplumdaki varoluşa bir açıklama getirme arzusu içindedir. İkinci bölümde ise yeraltı kişisinin yaşadığı olaylar, bir diğer deyişle hatıralar anlatılmaktadır.

Fiyodor Mihayleviç Dostoyevski

Birinci Bölüm
Yeraltı

I

Ben her şeyde bir kusur bulan, sinirli, hastalık hastası, keçi kadar inatçı bir kişiyim. Sanıyorum karaciğerimle ilgili de bir sıkıntım var. Aslında hastalığımın tam olarak ne olduğu konusunda bir fikrim yok. Dahası vücudumun hangi kısmının ağrıdığından bile emin değilim. Doktorlara ve tıbba saygı duymama ve inanmama rağmen tedavi olma konusunda hiçbir uğraşım olmadı denebilir. Buna tek sebep olarak inadımı gösterebilirim. Nedenlerini anlamanızın imkanı yok, ama ben bu nedenleri çok iyi biliyorum. Huysuzluğumun kimlerin canını sıkacağına dair bir şey söylemek de mümkün değil, zira bunu ben bile bilmiyorum. Tedaviyi reddederek en büyük fenalığı ben kendime yapıyorum, fakat inatçılığım sebebiyle böyle yaşamaya devam ediyorum. Karaciğerimdeki ağrılar çok şiddetli, bu ağrıların daha da artacağını bilsem de, hiç de umurumda değil.

Yaklaşık yirmi yıldır buna katlanıyorum ve artık alıştım. Şimdi kırkında bir adamım. O zamanlar, şimdi elimde olmayan bir işe sahiptim. Kızgın ve aksi bir memurdum. İnsanlara kaba saba davranırdım. Böylesine kaba olmak bana büyük bir keyif verirdi. Rüşvet almaktan sakındığım için, bu şekilde davranmayı kendime hak bilirdim, bunu mükafatım sayardım. (Özensiz bir nükte yapmış oldum, yine de karalamayacağım. Yazdıklarıma bir incelik verdiğimi düşünüyordum, şimdi ise biçimsizce şişirilmiş sözler olduklarını açıkça görüyorum. Yine de karalamayacağım yazdıklarımı.) Masamda önüme konan her işi büyük bir sinirle yapar, birine karşı öfkelendiğimde anlatılmaz bir haz yaşardım. Hem de bunu çoğu zaman yapardım. İş takibi için gelen kimselerin korkak olmaları böyle davranmamı daha da kolaylaştırırdı. Emir vermeyi çok seven bir subay vardı, ona hiç ısınamadığımı hatırlıyorum. Bir türlü rahat durmaz, saygısızca karşıma geçip durmadan kılıcıyla oynardı. Bu

kılıç gösterişi yaklaşık bir buçuk sene kadar devam etti. Sonunda zaferi ben elde ettim ve o yenilgiyi kabul etmek zorunda kaldı. Artık kılıcının şakırdayan sesini duymuyordum. Neyse, bunların hepsi gençlik yıllarımda kaldı. Bendeki bu kötülüğün ve nezaketsizliğin asıl kaynağını bilmiyorsunuz, sevgili okuyucularım? Bu huysuzluğu ve rezaleti sürekli olarak yaşıyorum. Kötü kalpli veya huysuz biri değilimdir aslında. Sadece böyle davranarak gönlümü hoş etmeye çalışıyorum. Sinir harbi yaşarken bile yüzüme gülen bir yüz ve bir fincan şekerli çay durulmamı sağlar ve beni duygulandırırdı. Sonra yaptıklarımdan dolayı utanır, kendime kızar ve aylarca gözüme uyku girmezdi. Be konuda ne yapabilirdim ki, benim tabiatım böyleydi.

Kızgınlıktan yalan söyledim. Kaba bir memur olduğum tamamen bir yalandı. İş için gelen kişilere de, bahsettiğim subaya da sebepsiz yere aksilik yapardım. Her zaman bunun tam zıttı hislerin yaşamak isterdim. O duyguların kontrolü altındaydım. Ortaya çıkıp kendilerini göstermek için çabalıyorlardı ama ben tüm gayretimle bunun olmasını engellemeye çalışıyordum. Buhranlar geçiriyor, hiddetten deliye dönecek bir hale geliyordum. Sonunda bütün bunlardan usandım. Yazdıklarımla pişman olmuşum ya da af dilermişim gibi görünüyor muyum? Böyle düşündüğünüze eminim. Ama inanın düşündükleriniz benim için zerre kadar önemli değil.

Özünde kötü bir insan değilim. Ne hırçınım, ne de yumuşak başlı ya da ne namuslu, ne de onursuz biriyim. Ne gözü karayım, ne de bir pısırık. Hiçbir şey olmadı benden. Artık kendi köşeme çekildim. Zeki insanların hayat içinde bir işe yaramayacaklarını ve hep galip gelenlerin sadece ahmaklardan ibaret olduğunu düşünerek mutlu ediyorum kendimi. XIX. yüzyıl insanı her şeyden önce isteksizlik içinde sancıyla kıvranmak zorundadır. Hamarat ve iradesi tam olan kişiler ise tamamiyle budaladırlar. Kırk yaşına geldikten sonra ben bu fikre inanır oldum. Artık kırk yaşındayım. Evet, kırk yıla dayanan bir ömür, koskoca bir hayat ve yaşlılığın bizzat kendisi. Yaşarken kırkı aşmak bence utanılası bir şeydir. Basitliğe ve aşağılıkça yaşamaya eş değerdir. Bana açık bir şekilde, haysiyetiniz üzerine yemin ederek, kırk yaşının üzerine kimlerin çıktığını söyleyebilir misiniz? Arzu ederseniz ben bunların kimler olduğunu

izah edeyim; ancak budalalar ve onursuzlar kırk yaşından sonra yaşarlar. Bunu o saygı değer, ak saçlı, mis kokular içindeki yaşlıların yüzüne bile haykırabilirim! Bunu söylemeye hakkım olduğunu biliyorum çünkü ben de en az altmış, hatta yetmiş yaşına kadar yaşayacağım. Aslına bakarsanız seksen yaşına kadar. Müsaadenizle biraz dinleneyim.

Sizi eğlendirmek istediğimi düşünüyorsunuz sanırım. Fakat maalesef aldanıyorsunuz. Sizin şimdi aklınızdan geçtiği gibi şakacı biri değilim. Bu laf oyunlarıma öfkelenebilirsiniz, ki öyle olduğunuzu sanıyorum. Kim olduğumu soracak olursanız size "sekizinci dereceden bir küçük devlet memuruyum" yanıtını verebilirim. Çalışma sebebim sadece karnımı doyurabilmekti. Yalnızca bu sebeple... Bu nedenle yakın akrabalarımdan biri tarafından bırakılan altı bin rublelik miras, memurluktan hemen istifa etmemi sağladı. Ardından şimdiki evime yerleştim. Önceden de burada yaşardım ama şimdi iyice bağlanmış bulunuyorum. Odam şehrin kıyı tarafına bakıyor ve çok kötü bir durumda. Kafası pek basmayan bir hizmetçim var. Yaşlı, aksi köylü bir kadın, üstelik çok da iğrenç kokuyor. Bazıları bana Petersburg'un havasının sağlığımı bozduğunu, bu maaşla başkentte giderlerimi karşılayamayacağını söylüyorlar. Bunları söyleyen herkesten ve güngörmüşlerin hepsinden daha iyi bilirim ben ne yapacağımı, Petersburg'dan ayrılmayacağım. Buradan gitmekle kalmak arasında bir fark göremiyorum. Gitmek istememin asıl sebebini gerçekten bilmiyorum.

Benim gibi kişilerin en çok neyden bahsetmeyi sevdiklerini bilir misiniz? Kendilerinden... Bu yüzden ben de size şimdi kendimden bahsedeceğim.

II

Değerli okuyucularım, sizi ne kadar ilgilendirir bilemiyorum, ama size neden bir böcek bile olamadığımdan bahsetmek istiyorum. Bütün samimiyetimle belirtmek isterim ki bir böcek kadar olmayı bile çok istedim. Ne yazık ki bunu yapmakta bile başarılı olamadım. Değerli okuyucularım, insanın her şeyi tamamen idrak etmesi çok kötü bir hastalıktır. Günlük yaşantı içinde sade bir algılama gücü, XIX. Yüzyıla ait kültürlü kişilerin algı gücünün yarısı, belki dörtte biri bile bir insan için yeterlidir. Bir de bu insanlar dünyanın en ilgisiz, en fırsatçı şehirlerinden biri olan Petersburg'ta yaşıyorlarsa , bundan daha azıyla da idare edebilirler. Şehirler fırsatçı olanlar ve olmayanlar diye ikiye ayrılırlar. Kısacası insanlar bayağı kişiler ve gözü açıklarla yaşamak zorundadır. Fakat iddiaya girerim ki, siz şimdi bunları gösteriş olsun diye, ya da kılıcıyla oynayan subaya karşı kendimi kanıtlamak için yazdığımı düşünüyorsunuz. Peki değerli okuyucularım, aranızda hiç hastalıklarıyla böbürlenen ve bunu gösteri aracı haline getiren birilerini tanıyan var mı? Söylemesi üzücü fakat böyle davranan birçok insan var. Gerçekten de hastalıklarıyla övünmekteler. Bunu en fazla ben yapıyorum belki de. Lüzumsuz bir tartışma, verebileceğim yanıt ise çok anlamsız. Bunun yanında algı gücüm epey zayıf, bu durum sanırım ki bir hastalık. Öyle olduğuna kesinlikle eminim. Bu konuyu bir yana bırakalım ve şuna bir açıklama getirin lütfen; bazen, nasıl demeli, eskilerin demesiyle "bütün harika ve yüce şeylerin" narinliğini anlamaya hazır olduğumda, yani böyle anlarda, bunları içimde hissedeceğime yararsız, abuk sabuk bir yığın davranışım oluyordu. Anlatmaya çalıştığım şey, herkesin yaptığı

ama benim yapmamam gereken davranışlara böylesine karşı olmamın sebebi neydi? Neden iyi, güzel ve yüce olan varlıklar konusunda algı gücümü arttırdıkça, bir bataklığın dibine çekilip boğuluyormuş gibi hissediyordum? Hem bu bende tesadüfi bir şey değil artık. Ruhum bir hastalık ve nizamsızlık içinde değilmiş gibi çok doğal görünüyordu. Nihayetinde dayanamayıp yenilgiyi kabul ettim. (Buna belki ben de kanmıştım.) İlk zamanlarda bu ikilem beni çok üzdü. Başkalarının da benimle aynı kaderi paylaştıklarını bilmediğim ve buna inanmadığımdan duygularımı gizledim; çünkü bu duygulardan ötürü büyük utanç duyuyordum. (Şu anda bile utandığımı söyleyebilirim.) Utancımın boyutu öylesine büyüktü ki, mesela Petersburg'da geçirdiğim kötü bir gecenin ardından, yine bir kepazelik yaptığımı sanıyordum. Bu durumun telafi edilemez oluşunu tamamen hissediyordum. Bu bana inanılmaz bir keyif ve mutluluk veriyordu. Öte yandan kendimi kahrediyordum, çünkü bunu herkesten gizleyerek yapmalıydım. Yaptıklarımı tekrar ettikçe, içime oturan sızı kendimi suçlamama neden oluyor ve giderek yok olup, sonunda büyük bir hazza dönüşüyordu. Evet, gerçekten büyük bir haz duyuyordum, aslına bakarsanız başkalarının da benimkine benzer bir zevki tadıp tatmadıklarını öğrenmek için açtım konuyu. İçinde olduğunuz durumun kötülüğüne rağmen, aksini yaşayamayacağınızı ve değişmenin imkansız olduğunu hatta yeterli zamanınızın ve kudretinizin olduğunu bilseniz bile bunu arzulamayacağınızı fark etmenin eşsiz lezzetidir bu hissedilenler. Değişimi çok isteseniz bile sonuç aynı kalır; çünkü bundan başka çıkışa giden bir yolunuz yoktur. Olay içindeki en mühim nokta ise olayların sadece doğal ve üstün anlama yasasına bağlı olarak oluşmasıdır. Bu üstün anlama yasasına göre onursuz kişilerden herhangi biri, ahlaksızlığının farkına varıp kendini aldatmakta ve yine kendine bazı haklar tanımaktadır. Evet, sarf ettiğim onca sözün sonucunda size bir şeyler anlatabildim mi? Bu işin zevk veren yanını nasıl tarif edeceğiz? İşte hedefim bunu yapmak. Başladığım işi bitirmeden edemem. Bu sebeple kalemi aldım elime.

Şahsiyetli ve onurlu bir insanım. Bir kamburum varmışcasına ya da bir cüceymişim gibi evhamlı ve alınganım. Buna rağmen yüzüme bir tokat indirildiğinde bundan mutluluk duyarım. Gerçekten doğruyu söylüyorum! Bunun çok farklı bir zevk olduğunu hissediyordum. Şüphesiz bu,

hüzünden kaynaklanan ama hüznün şiddetiyle ve insanın yaşadığı zorlukla orantılı olarak artan bir zevktir. Yüze inen bir tokatla insan ruhen çöker, onuru kırılır ve adeta ezilir. Aklıma takılan şey, yer ve zaman fark etmeksizin doğru veya yanlış bir doğa kanununa biat eder gibi herkesten evvel kendimi suçlamamdı. Bunun sebebi zeka seviyemin etrafımdakilerden çok daha yüksek olmasıydı. Kendimi böyle kabul ettim. İnanın ki bundan utanıyorum. Hem ben kimsenin yüzüne öylece bakamazdım. Kaş altından gizlice bakar sanki bir suçluymuşum gibi davranırdım. Nazik biri değildim üstelik. Öyle davranmayı beceremiyorum. Üstesinden gelsem bile bu hislerin bana yardımı dokunmayacağını bildiğimden sıkıntı çekeceğimin farkındaydım. Bu olgunluğu gerektiğinde kullanamaz ve "insan davranışları doğa kanunlarına uygundur" diyerek o kişiyi affetmezdim. Doğa kanunlarının sonucu olan bir davranış affedilir olmamalıdır; çünkü bu davranış var olan acıyı dindirmez, tersine etkisini arttırır. Ayrıca beni aşağılamaya çalışan birinden intikam almak istesem bile bunu başaracağımdan emin olamazdım. Bunu yapacak kadar cesur muydum? Ya da niçin bu kadar korkaktım? Bu konuda da size söylecek birkaç sözüm var.

III

Menfaatlerini koruyan kişilerle, intikam peşinde olanlar bunu nasıl becerirler? İntikam duygusuna teslim olan kişilerin varlıkları bu duyguyla yok olur gider. Kızgın boğalar gibi boynuzlarıyla önlerinde bulunan hedefe saldırırlar. Onları ancak önlerine çıkan bir duvar engelleyebilir. Keyfi hareket edenler ve bir iş gücüne sahip olanlar bunun gibi bir duvarın önünde öylece kalıverirler. Bu insanlar için duvar, geri adım atmaları için bir sebep oluşturmaz; çünkü inanmasalar bile bu sebebe sımsıkı sarılıdırlar. Halbuki vazgeçmiş olmaları tamamen samimidir. Duvar belki de yalnızca yatışmayı ve huzuru bulmayı simgelemektedir. Neyse, duvarla ilgili daha söyleyeceklerimiz var.

Ben insanı, onu büyük bir özenle yaratan , sevecen doğa ananın bildiği gibi gerçek ve doğal bir insan olarak düşünürüm. Bu insanları deliler gibi kıskanırım. Açıkçası böyle insanlar ahmaktırlar. Onların ahmaklığını tartışacaksak bunun tersini söylememe imkan yok.

Belki bu durum iyi bile sayılabilir. Bununla ilgili bazı şüphelerim var. Normal sayılan bir insanın tersini, yani bir düzenek ortamında damıtılmış üstün bir algıya sahip birini hayal edelim. (Burada gizemli bir hava seziliyor gibi ama bundan çok emin değilim.) Eşi benzeri olmayan bu kişi, zıttı olan karakter karşısında bazen öylesine bocalar ki sahip olduğu üstünlüğe rağmen kendisini insan dışı bir yaratık, bir fare gibi görmeye başlar. Olağanüstü bir algıya sahip olsa da artık o sadece bir fareden ibarettir. Onun karşısında ise bir insan, kendinden farklı bir yaratık vardır. En ilginç olanı ise kimse istemediği halde onun kendili-

YERALTINDAN NOTLAR

Fyodor Dostoyevski

Dostoyevski'nin kısa romanı "Yeraltından Notlar" akla gelebilecek uçuk kaçık düşüncelerin satırlara döküldüğü bir başyapıttır.

Yaşarken kırkı aşmak bence utanılası bir şeydir. Basitliğe ve aşağılıkça yaşamaya eş değerdir. Bana açık bir şekilde, haysiyetiniz üzerine yemin ederek, kırk yaşının üzerine kimlerin çıktığını söyleyebilir misiniz? Arzu ederseniz ben bunların kimler olduğunu izah edeyim; ancak budalalar ve onursuzlar kırk yaşından sonra yaşarlar.

Değerli okuyucularım, sizi ne kadar ilgilendirir bilemiyorum, ama size neden bir böcek bile olamadığımdan bahsetmek istiyorum...

DÜNYA tilki Kitap KLASİKLERİ

tilkikitap.com
TilkiKitap
TilkiKitap

www.tilkimagaza.com
Online kitap satış sitesi.

ISBN: 978-605-5045-43-2
9 786055 045432

Fyodor Dostoyevski /// YERALTINDAN NOTLAR